

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐẶNG DUY THẮNG

**HÁT RU VÀ NHỮNG NGHI LỄ ĐẦU ĐỜI
CHO TRẺ NHỎ CỦA NGƯỜI THÁI HUYỆN
SÔP CỘP TỈNH SƠN LA**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

THÁI NGUYÊN - 2013

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐẶNG DUY THẮNG

**HÁT RU VÀ NHỮNG NGHI LỄ ĐẦU ĐỜI
CHO TRẺ NHỎ CỦA NGƯỜI THÁI HUYỆN
SÔP CỘP TỈNH SƠN LA**

Chuyên ngành: VĂN HỌC VIỆT NAM

Mã số: 60.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Thị Huệ

THÁI NGUYÊN - 2013

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi. Các nội dung nêu trong luận văn là kết quả làm việc của tôi và chưa được công bố trong bất cứ một công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2013

Tác giả luận văn

Đặng Duy Thắng

LỜI CẢM ƠN

Bằng sự kính trọng và lòng biết ơn sâu sắc, em xin chân thành cảm ơn **PGS.TS Nguyễn Thị Huế**, người đã tận tình hướng dẫn và giúp đỡ em trong suốt quá trình thực hiện đề tài.

Xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo khoa Ngữ văn, khoa Sau đại học, cán bộ phòng quản lý khoa học trường Đại học Sư phạm – Đại học Thái Nguyên đã tạo điều kiện thuận lợi cho tôi trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu tại trường.

Tôi cũng xin được bày tỏ lòng cảm ơn sâu sắc tới bạn bè cùng gia đình và những người thân đã động viên, quan tâm chia sẻ và tạo mọi điều kiện giúp tôi hoàn thành tốt khoá học này.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2013

Tác giả luận văn

Đặng Duy Thắng

MỤC LỤC

	Trang
Trang bìa phụ	
Lời cam đoan.....	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục.....	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.	3
4. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	4
5. Phương pháp nghiên cứu:	5
6. Bố cục luận văn.....	5
NỘI DUNG.....	6
Chương 1: VÀI NÉT VỀ LỊCH SỬ, XÃ HỘI, TỘC NGƯỜI THÁI	
Ở SÓP CỘP, SƠN LA	6
1.1. Nguồn gốc lịch sử	6
1.2 Đặc điểm kinh tế xã hội tộc người Thái Sốp Cộp , Sơn La.....	8
1.2.1 Đặc điểm kinh tế.....	8
1.2.2. Đặc điểm xã hội	10
1.3. Văn hoá, văn học dân gian của người Thái ở Sốp Cộp, Sơn La.	12
1.4. Những lời hát ru của người Thái Sốp Cộp đậm đà bản sắc dân tộc.	14
1.4.1. Những nhận định chung nhất về sự lưu truyền, bảo tồn, sử dụng hát ru trong đời sống sinh hoạt của dân tộc Thái Sốp Cộp, Sơn La	14
1.4.2. Khái quát giới thiệu về số lượng những lời hát ru đã sưu tầm được ở Sốp Cộp, Sơn La.....	15
Tiểu kết	18

Chương 2. NỘI DUNG VÀ NGHỆ THUẬT HÁT RU CỦA NGƯỜI

THÁI Ở SÓP CỘP, SƠN LA	20
2.1. Vài nét về khúc hát ru trong nghi lễ vòng đời cho trẻ nhỏ ở Sốp Cộp, Sơn La.....	20
2.2. Nội dung những khúc hát ru trong nghi lễ vòng đời cho trẻ nhỏ ở Sốp Cộp, Sơn La	21
2.2.1. Cảm hứng về thiên nhiên	22
2.2.2. Cảm hứng về đời sống văn hóa, phong tục tập quán của dân tộc Thái Sốp Cộp	38
2.3. Ngôn ngữ của những khúc hát ru trong nghi lễ vòng đời cho trẻ nhỏ ở Sốp Cộp, Sơn La.....	53
2.3.1. Hệ thống từ ngữ mang đậm bản sắc tộc người.....	53
2.3.2. Phương thức diễn đạt.....	56
2.4. Thể thơ và gieo vần	59
2.4.1. Thể thơ.....	59
2.4.2. Gieo vần.....	62
Tiểu kết:	65

Chương 3. HÁT RU TRONG NGHI LỄ VÒNG ĐỜI CHO TRẺ NHỎ

Ở SÓP CỘP, SƠN LA.....	67
3.1. Hát ru trong nghi lễ vòng đời cho trẻ nhỏ	67
3.1.1. Hát ru trong nghi lễ " Ra cữ " (giai đoạn trẻ nhỏ trong bụng mẹ)..	67
3.1.2. Hát ru trong nghi lễ " Păn chư nháu " (lễ đặt tên).....	69
3.1.3. Hát ru trong nghi lễ " nhập tổ tiên " (nghi lễ đầy tháng).....	71
3.2. Giá trị và ý nghĩa	74
3.2.1. Giá trị	74
3.2.1.1. Giá trị văn hóa.....	75
3.2.1.2. Giá trị nghệ thuật	75
3.2.1.3. Giá trị tinh thần	76
3.2.1.4. Giá trị giáo dục	78

3.2.2. Ý nghĩa.....	81
3.3. Thực trạng bảo lưu câu hát ru gắn với nghi lễ vòng đời con trẻ ở Sốp Cộp- Sơn La.....	81
3.3.1. Hiện trạng bảo lưu câu hát ru của người Thái ở Sốp Cộp.....	82
3.3.2. Nguyên nhân của thực trạng	85
3.3.3. Những kiến nghị, đề xuất.....	87
Tiểu kết	89
KẾT LUẬN.....	91
TÀI LIỆU THAM KHẢO	95
PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Trong nền văn hóa đa dân tộc Việt Nam , văn học các dân tộc thiểu số chiếm một vị trí không nhỏ . Văn học các dân tộc thiểu số trong đó có văn học dân gian đã có được những thành tựu đáng kể , góp phần làm phong phú cho nền văn học của nước nhà.

1.2.Sự chung sống, đoàn kết, hài hòa về nhiều mặt trong đó những nét riêng trong văn hóa của tộc người thiểu số ở Việt Nam đã tạo nên bản sắc văn hóa Việt Nam và nó làm cho văn hóa các tộc người thiểu số “đa dạng trong thống nhất”. Do đó việc bảo tồn, giữ gìn và phát huy truyền thống văn hóa các dân tộc đặc biệt trong giai đoạn hiện nay có ý nghĩa vô cùng quan trọng.

1.3. Văn hóa Việt Nam là sự tổng hòa của 54 dân tộc anh em, trong đó sự góp mặt của văn hóa Thái Tây Bắc. Đồng bào Thái Tây bắc đã sáng tạo ra những giá trị vật chất, tinh thần đa dạng, phong phú đậm đà sắc thái bản địa ; tiêu biểu là những mái nhà sàn có mái che hai hồi hình khum khúm, hoa văn mặt chần mặt phà, cùng nền văn hóa văn học dân gian đa dạng phong phú. Trong sự đa dạng và phong phú đó có những làn điệu hát ru đang dần đi vào quên lãng từ người Kinh đến các dân tộc miền núi phía bắc. Hát ru là những lời hát có chức năng giáo dục, thẩm mỹ cao góp phần hình thành và phát huy nuôi dưỡng tâm hồn trẻ nhỏ. Với người Kinh hát ru như một ký ức tuổi thơ mà không ai có thể quên trong ký ức của mình, qua lời ru của bà, của mẹ hình ảnh vàng trắng, cánh cò, dòng sông, cánh đồng, lũy tre làng nó đã được in sâu vào tâm hồn trẻ thơ. Bằng những lời ru êm ả tha thiết của bà, của mẹ đã gieo vào tâm thức tuổi thơ những ký ức và hình ảnh tốt lành về lòng nhân ái, đạo lý làm người, tình yêu quê hương, đất nước.

1.4. Xã hội ngày nay, do sự bùng nổ của các phương tiện thông tin, các loại hình giải trí, nghệ thuật, hát ru có nguy cơ bị mai một trong đời sống hiện đại. Từ thành thị đến nông thôn, hình ảnh người mẹ ẵm con, âu ơ cất tiếng hát ru ngày một thiếu vắng. Thay vào đó, là những ca khúc có nội dung ca từ không phù hợp trẻ thơ hoặc là những bài hát được thu sẵn trong băng đĩa. Nhiều bà mẹ không biết hát ru hoặc không thuộc dù chỉ một bài hát ru. Thậm chí, nhiều gia đình vợ chồng trẻ có

xu hướng “hiện đại”, ngay từ khi mang thai đến khi nuôi trẻ đã cho con nghe nhạc cổ điển, nhạc không lời với quan điểm giúp trẻ phát triển trí não, thông minh hơn. Mặt khác, trong cơ chế thị trường, do bận rộn công việc, nhiều ông bố, bà mẹ, không có thời gian ru con, muốn con ngủ mau, không ít người tìm mọi cách rung, lắc, hoặc quát tháo làm mất đi tình cảm thân thương, tình mẫu tử cao đẹp trong truyền thống gia đình Việt Nam...

Thiết nghĩ, nghệ thuật hát ru và những bài hát ru không chỉ mang tính di sản văn hóa mà còn là nguồn mạch quan trọng, có ý nghĩa nhân văn tiêu biểu của gia đình Việt Nam, là mạch nguồn của sự sống nuôi dưỡng tâm hồn trẻ thơ, giáo dục nhân cách hồn nhiên, trong sáng, trọng lễ phải, trọng đạo hiếu nghĩa cho trẻ từ khi lọt lòng.

1.5. Trong kho tàng văn học dân gian Thái, có một bộ phận dân ca còn chưa được quan tâm giới thiệu, đó là những làn điệu hát ru trẻ nhỏ. Trong quá trình tìm hiểu và điền dã, chúng tôi nhận thấy ở bộ phận dân cư người Thái ở huyện Sốp Cộp của tỉnh Sơn La đã và đang lưu truyền và tồn tại một số lượng lớn những làn điệu hát ru trẻ nhỏ với những nội dung phong phú, hấp dẫn cùng với những nghi lễ kèm theo. Điều này đã thu hút sự chú ý của chúng tôi và thúc đẩy chúng tôi lựa chọn việc giới thiệu “*Hát ru và những nghi lễ đầu đời cho trẻ nhỏ của người Thái huyện Sốp Cộp tỉnh Sơn La*” làm đề tài luận văn.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Trong lịch sử của mình, tiếng Thái đã có cả một thời kỳ lâu dài làm ngôn ngữ giao tiếp chung với các dân tộc khác vùng Tây Bắc. Với đặc điểm dân số đông và cư trú lâu đời tại vùng Tây Bắc văn hóa Thái có ảnh hưởng sâu rộng đến văn hóa các dân tộc khác trong khu vực.

Xác định được vị trí tầm quan trọng của văn hóa các dân tộc Tây Bắc nói chung và dân tộc Thái nói riêng, Đảng và nhà nước đã rất coi trọng đầu tư cho việc nghiên cứu, sưu tầm, bảo lưu các giá trị văn hóa cộng đồng các dân tộc, trong đó văn hóa Thái không nằm ngoài lệ.

2.2. Từ năm 1960 đã có nhiều công trình nghiên cứu, sưu tầm về văn học dân gian của người Thái ở Việt Nam được xuất bản. Các công trình sưu tầm,

nghiên cứu này đã vẽ lên một bức tranh khá hoàn chỉnh, sinh động về lịch sử và toàn bộ đời sống , lao động , sản xuất , tín ngưỡng tâm linh , tập tục... của dân tộc Thái. Trong đó có những công trình tiêu biểu như : *Phương ngôn tục ngữ Thái* của Hoàng Trần Nghị, *Quam Sơn Côn* – Bản tiếng Thái sưu tầm ở Mai Sơn, *Quam Tô Mương* (Chuyện kể bản mường ...) – *Tài liệu cổ*, *Bảo tàng Sơn La*, *Tục ngữ Thái*, Quan Chiêm Lang (NXB văn hóa dân tộc. Hà Nội. 1978), *Truyện cổ dân tộc Thái (3 tập)* của Cầm Cường (NXB Khoa học xã hội, Hà Nội, 1978), *Tiếng ru – hát ru – hát đố dân tộc Thái* của Hoàng Trần Nghị, Lò Văn Lả , *Khi đưa trẻ dân tộc Thái chào đời* của Hà Long , Hà Thu (NXBVăn hóa dân tộc - Năm 2006), *Tản chú siết swong (ca dao)* – tài liệu cổ sưu tầm ở Thuận Châu, *Âm nhạc dân gian văn học Thái Tây Bắc* - của Tô Ngọc Thanh và nhiều những nhà thơ, những nhà sáng tác, nhà sưu tầm, nghiên cứu về dân tộc Thái KaDai Việt Nam. *Hội nghị Thái học Việt Nam tổ chức tại tỉnh Điện Biên* – Năm 2009, *Hội nghị Thái học Việt Nam tổ chức tại tỉnh Thanh Hóa* – Năm 2012, và cũng trong năm 2012 đã diễn ra một hội nghị vô cùng quan trọng nhằm phát huy tài năng, tôn vinh những nhà sưu tầm, nghiên cứu bản địa, *Hội nghị mạng lưới bảo tồn và phát triển tri thức bản địa dân tộc Thái Việt Nam* – Ngày 10/5/2012. Tại hội nghị này đã xuất hiện nhiều nhà nghiên cứu, nhà sưu tầm dân tộc Thái bản địa trong 8 tỉnh thành miền núi như Lò Minh Ôn, Lò Văn Cạy, Lò Văn Lả, Hà Long – Hà Thu.... Có thể nhận thấy, những công trình, bài viết, những bài sưu tầm trên đây mới chỉ dừng lại ở phạm vi biên dịch, sưu tầm, khảo sát sơ bộ và giới thiệu chung.

2.3. Theo sự khảo sát, điền dã sưu tầm của chúng tôi, cho đến nay chưa có một công trình nào nghiên cứu về **hát ru và nghi lễ đầu đời cho trẻ nhỏ của người Thái huyện Sốp Cộp – Sơn La** một các hoàn chỉnh, thấu đáo và hệ thống. Điều đó vừa là thuận lợi nhưng cũng vô cùng khó khăn và đầy thách thức đối với chúng tôi khi nghiên cứu đề tài này.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.

3.1 Đối tượng:

Đề tài lựa chọn các lời hát ru của người Thái Sốp Cộp, Sơn La là tư liệu điền dã nhiều nơi của vùng Thái Sốp Cộp, Sông Mã làm đối tượng nghiên cứu.